

[Eise-Merete Ross.]

indstilling vil bevirke, at den nuværende højtærede justitsminister vil foranledige, at vi får taget skridtet tilbage og dermed kommer til at gå i den rigtige retning. Jeg håber på et positivt svar.

Justitsministeren (K. Axel Nielsen): I anledning af det ærede medlems spørgsmål skal jeg udtale følgende:

Da vi i 1961 behandlede forslaget til den bestemmelse, der indeholdes i straffelovens § 225, stk. 4, var meningerne i det høje ting som bekendt delte. Selv hørte jeg, som det ærede medlem rigtigt fremhævede, til det ikke helt ubetydelige mindretal, der ved anden behandling stemte imod skærpelse af straffen for den homoseksuelle prostitution. Et flertal i det høje ting vedtog imidlertid bestemmelsen, og da de øvrige ændringsforslag til straffeloven forekom mig meget væsentlige, stemte jeg i modsætning til det ærede medlem for loven ved tredje behandling.

Den hensigt, der lå bag flertallets og den daværende justitsminister, den nuværende højtærede indenrigsministers støtte til den nye bestemmelse, var i høj grad anerkendelsesværdig, nemlig at skabe et redskab til bekæmpelse af den homoseksuelle prostitution. Uenigheden drejede sig blot om, hvorvidt det foreslåede redskab var et egnet og forsvarligt middel.

Om midlet, d. v. s. straffelovens § 225, stk. 4, har haft nogen virkning, håber jeg vil fremgå af de af min forgænger iværksatte undersøgelser, hvis resultat jeg endnu ikke har modtaget. Jeg går ud fra, at det ærede medlem er enig med mig i, at de igangværende undersøgelser, som jeg har søgt fremskyndet mest muligt, må være tilendebragt, inden regeringen tager stilling til, om bestemmelsen bør søges ophævet.

Jeg kan tilføje, at jeg i indeværende folketingsår agter at fremsætte forslag til lov om en række ændringer i borgerlig straffelov, og jeg håber, det bliver muligt allerede i forbindelse med dette lovforslag at tage stilling til spørgsmålet om ophævelse af straffelovens § 225, stk. 4.

Eise-Merete Ross: Jeg vil gerne takke den højtærede minister for svaret.

Jeg har for nylig læst følgende pessimistiske udtalelse: „Da fanden ville, at intet

skulle ske, nedsatte han et udvalg.“ Jeg håber meget, at det ikke er nogen fanden, der nedsatte det ekspertudvalg, som ministeren omtaler, og at udvalget med hurtig gennemførelse af undersøgelserne i hvert fald vil gøre den citerede udtalelse til skamme.

Må jeg spørge, om ministeren kan røbe, hvordan man tænker at finde ud af, hvilken overlast homofile lider på grund af stk. 4, så længe homofile ikke har et slags frit lejde til at anmelde den overlast, de har været udsat for.

Hvis ministeren vil stille forslag om afskaffelse af stk. 4, kan han komme nemt om ved fremsættelsestalen, da han som grundlag kan bruge den tale, han holdt ved anden behandling den 17. maj 1961. Jeg har lige læst den igen, og jeg finder den både klog og fuld af medmenneskelig forståelse; den slutter sådan:

„Den foreslåede lovændring vil kunne føre til ulykkelige resultater for enlige mennesker, hvis i forvejen vanskelige tilværelse den vil gøre endnu sværere.“

Vi taler nutildags ofte om, at vi ikke må diskriminere dem, der er anderledes. Tanker herom vinder almindelig tilslutning, men det forslag, vi her behandler, er ikke i god harmoni med disse tanker.“ Jeg håber, den højtærede minister vil sørge for, at vi nu kommer i harmoni med tankerne.

Hermed sluttede spørgsmålet, og spørgetiden var dermed til ende.

Formanden: Det næste punkt på dagsordenen skal jeg lade udgå indtil videre.

Man gik herefter til:

Fortsettelse af forhandling om statsministerens redegørelse ved folketingsårets åbning.

(Foregående forhandling findes i tidenden sp. 60 og sp. 135).

Forhandlingen genoptoges.

Statsministeren (J. O. Krag): Det kan ikke undre nogen, at den åbningsdebat, vi nu befinder os midt i, måtte blive og for-

[Statsministeren.]

håbentlig også i sin fortsættelse vil blive et relativt stilfærdigt oplæg til forhandlingerne i den nye samling. Det kan heller ikke undre, at det ord, jeg tror de ærede ordførere hyppigst anvendte og tiest vendte tilbage til, var ordet „samarbejde“. Sådan måtte det jo blive. Uden et samarbejde på tværs mellem partier af vidt forskellig principiel opfattelse vil vi simpelt hen ikke være i stand til at udrette noget i det høje ting i de kommende år.

Regeringen har ikke flertal alene. Den ærede borgerlige opposition har det ej heller. Altså må vi virke sammen for at gøre dagens arbejde og forhåbentlig på en sådan måde, at ikke blot problemerne fra dag til dag kan blive løst, men sådan, at også nogle af de mange store samfundsproblemer, der er blevet fremdraget i debatten her, kan blive løst og løst på en måde, der giver perspektiv ind i fremtiden.

Jeg tager den form, debatten foreløbig har fået, som et udtryk for, at regeringens opfordring til samarbejde ikke er blevet afvist.

Naturligvis har debatten også rummet kritik. Det er nu engang under alle regeringskonstellationer, også under mindretalsregeringer, oppositionens opgave at kritisere og regeringens opgave at svare.

Man har kritiseret den nye regerings valg af formand og den ene næstformand for sociallovskommissionen. Jeg forstår det på den måde, at man egentlig gerne havde villet, at regeringen havde ladet dette formandskab gå over på borgerlige hænder, eller at man eventuelt havde valgt en neutral formand, hvilket oppositionen ville have fortrukket frem for en socialdemokrat.

Jeg kan godt forstå denne tankegang. Jeg ved ikke, hvor rimelig den er. Når alt kommer til alt, drejer det sig jo om en politisk udnævnt kommission med et stærkt politisk indslag, og det taler vel i og for sig for, at kommissionen også har en politisk formand, og skal en kommission have en politisk formand, er det vist svært at komme

uden om landets største parti, der tæller flere mandater end venstre og de konservative tilsammen, et parti, for hvilket hele den sociale udvikling altid har stået som et særligt principielt anliggende, en hjertesag. Så jeg synes egentlig ikke, at man alvorligt kunne have forventet, at regeringen skulle handle anderledes, end den gjorde.

Men det er klart: uanset at en politisk udnævnt formand nu vil indtage formandsædet i kommissionen, skal der naturligvis samarbejdes også i denne, det er givet, og jeg vil da gerne give udtryk for regeringspartiets absolutte vilje til et sådant samarbejde, og jeg er ikke i tvivl om, at hr. Seierup som formand og det ærede medlem hr. Niels Mørk som den ene næstformand vil give kommissionens arbejde et stærkt sagligt præg. Jeg er ikke i tvivl om, at alle forslag om socialpolitiske overvejelser og nydannelser, også sådanne forslag, der måtte blive fremsat af venstre og de konservative, vil få en saglig behandling, den saglige behandling, som det netop er denne kommissions opgave at give sådanne forslag.

Man synes fra oppositionens side at have fået de to sidste ministerudnævnelser galt i halsen. Man har misforstået udnævnelsen af fiskeriminister Risgaard Knudsen og økonomiminister Grünbaum, og da jo især ikke mindst fiskeriministeren er en ret stor bid at have siddende galt i halsen, vil jeg gerne så hurtigt som muligt fritage oppositionen for de udtalte bekymringer.

Man tror, at det, der her er foretaget, er noget, man i moderne sprog kalder LO-udnævnelser. Men det er det ikke. Lad mig for resten indskyde her, at vi jo da før i VK-regeringer har set ministre, der kom fra eller gik til eller havde ret nær forbindelse med store industriforetagender, med arbejdsgiversammenslutninger af forskellig art, og det har mig bekendt ikke diskvalificeret de pågældende ministre. Jeg føler mig da også overbevist om, at hvis venstre og de konservative havde fået magt, som de havde agt, og havde været i stand til at danne en VK-regering, ville vi i dag på

[Statsministeren.]

regeringsbænkene utvivlsomt have set adskillige personer, der kom fra den store industri, fra Industrirådet eller arbejds-giverorganisationer. Så der kan vist ikke være noget diskvalificerende i at have haft sin gerning i en af arbejdsmarkedets store organisationer. Jeg kan ikke tro det, og jeg kan ikke tro, at vore ærede kritikere til højre i salen vil fastholde betragtninger af denne art.

Som sagt, ingen af de to nye udnævnelser fandt sted, fordi disse to personer havde haft tilknytning til fagbevægelsen på den ene eller den anden måde. Den højtærede økonomiminister blev udpeget, ikke fordi han har været redaktør af Arbejdsmandenes Fagblad, men fordi han er en dygtig økonom, og hvad fiskeriministeren angår, lå det sådan, at efter at jeg havde modtaget anmodningen fra det ærede medlem hr. H. Larsen (Bjerre) om at blive fritaget for hvervet, og efter at han var blevet fritaget, så var det min opgave at finde en ny fiskeriminister, der jo helst skulle komme fra et af de store fiskeri-områder her i landet. Det ærede medlem hr. H. Larsen (Bjerre) er valgt på Bornholm. Det ærede medlem, der er valgt for socialdemokratiet i Esbjerg, var allerede optaget af sit høje hverv, og hvad var da naturligere, end at jeg søgte at finde den nye fiskeriminister fra området ved Frederikshavn og Skagen, et af de områder, hvor vi har aller-flest fiskere, og hvorfra jo i øvrigt Danmarks første fiskeriminister, hr. Christian Christiansen, kom. Jeg tror, at jeg har truffet et rigtigt valg, og jeg kan da ikke tænke mig, at man fra oppositionens side ville have hævdet, at fiskerne i Skagen og Frederikshavn ikke skulle kunne få en fiskeriminister fra deres valgkreds, fordi han var sekretær i LO. Det ville være et umuligt standpunkt at hævde, og det vil vist være besværligt for de ærede medlemmer fra oppositionen at forsvare et sådant standpunkt — i hvert fald i Skagen og Frederikshavn.

Der blev naturligvis også givet kommentarer til valgets udfald. Det er kun naturligt, at man ved denne første debat efter valget gør noget sådant, og jeg bemærkede, at både det ærede medlem hr. Erik Eriksen og det ærede medlem hr. Poul Møller havde bemærkninger om, at regeringskoalitionen havde lidt nederlag. Det kan man jo godt

sige den har. Regeringskoalitionen havde før valget 88 mandater i det høje ting og har efter valget 87; det er selvfølgelig et minus på ét mandat, og det var et minus, der var tilstrækkeligt til, at det ene regeringsparti mente at måtte trække sig tilbage, så for så vidt kan man godt sige, at regeringskoalitionen har lidt nederlag. Men man har vel egentlig — oprigtigt talt — set nederlag, der var større end det, vi led ved denne lejlighed, og man har også set det hos de partier, der nu fremstiller det som så voldsomt et nederlag.

Skal der imidlertid være politisk rivegilde, må man vel egentlig spørge, om det da gik sådan, at venstre og de konservative nåede det mål, man havde sat sig ved valget. Det er klart, at de konservative vitterlig står som valgets sejrherre med en gevinst på 4 mandater, men var det det mål, man havde sat sig? Nej, det var det vel ikke; man havde vel tilstræbt en anderledes stor mandatgevinst. Man havde sat sig et mål, hvorefter man ville nå en mandatgevinst, der skulle få flertallet i denne sal til at vippe, så man kunne få regeringsskifte, og man havde egentlig også sat sig som mål, at denne mandatgevinst skulle vindes på socialdemokratiets bekostning. Og ingen af disse dele opnåede man. Skal vi altså se på, hvad der er det mest relevante ved valgets resultat, så må vi erkende, at regeringskoalitionen mistede ét mandat og ikke kunne fortsætte, og vi vil også gerne ønske det konservative folkeparti til lykke med de vundne mandater, men var det helt den sejr, man havde sigtet på? Var det ikke regeringsmagten, man ønskede, og var det ikke socialdemokratiet, man ville tilføje et nederlag? Disse to væsentlige mål nåede man ikke.

Samarbejdet sættes jo især i relation til den økonomiske situation, til de overenskomstforhandlinger og andre vigtige økonomiske forhandlinger, der enten er i gang eller snart vil komme det. Jeg kan næsten ikke give min kommentar til disse ting på en bedre måde end ved at erindre om det møde, som regeringen i mandags holdt med erhvervenes og arbejdsmarkedets hovedorganisationer. Vi fandt fra regeringens side, at det måtte være rigtigt at sammenkalde en så bred kreds som muligt fra vore erhverv og fra vore arbejdsmarkedetsorganisa-

[Statsministeren.]

tioner, for at vi sammen med denne kreds kunne foretage en drøftelse af den økonomiske situation som en helhed.

Mødet havde jo den særlige baggrund, dels at man, selvfølgelig, må erkende — det vil jeg dog gerne sige at jeg også fandt lejlighed til at gøre under valgkampen — at den økonomiske situation er præget af en vis uligevægt, som må rettes op, dels at en lang række økonomiske beslutninger skal træffes; vi skal træffe beslutning om en ny finanslov, der lægger statens udgifter til rette for det kommende finansår; vi skal tage stilling til den offentlige bygge- og anlægsvirksomhed, der kan sættes i gang i det kommende år; vi skal tage stilling til tilrettelæggelsen af et udvidet boligbyggeri; vi vil blive vidne til meget vigtige forhandlinger om arbejdsmarkedets overenskomster; regeringen skal selv føre forhandlinger med tjenestemændene om deres løn, og resultatet af disse forhandlinger skal senere godkendes her i det høje ting. Endelig skal landbrugets forhold tages op til ny forhandling vedrørende landbrugsstøtten, og til syvende og sidst skal også statens indtægter for det kommende finansår lægges til rette. Det er altså så store og vigtige afgørelser, der skal træffes, at det måtte være rigtigt, at regeringen førte en samtale herom med alle de organisationer eller i hvert fald de vigtigste af dem, som har ansvar for og indflydelse på mange af de faktorer, der her skal træffes bestemmelse om.

Jeg vil gerne sige helt klart, at det møde, regeringen i mandags holdt med disse organisationer, ikke var noget oplæg og ikke må betragtes som noget oplæg til regeringsindgreb over for arbejdsmarkedets forhandlinger. Regeringen har ikke noget ønske om at gribe ind, har ingen tanke om at gribe ind i overenskomstforhandlingerne. Vi ved, at nye forhandlingsregler er aftalt, og jeg tror, det er det almindelige indtryk, at disse nye forhandlingsregler kan danne en gunstig baggrund for forhandlingerne, således at man kan nære tillid til, at parterne har mulighed for at skabe en løsning ved egne forhandlinger inden for det samfundsmæssigt forsvarlige.

Men uanset at man nærer denne forventning til arbejdsmarkedets parter, vil de afgørelser, der træffes for deres vedkommende,

have en nøje økonomisk sammenhæng med de afgørelser, der skal træffes på andre områder. Derfor fandt vi det rigtigt, at en gensidig orientering fandt sted. Jeg skal ikke over for det høje ting gentage den fremstilling af den økonomiske situation, som jeg foretog på mødet — der er til folketingets medlemmer fra det økonomiske sekretariat uddelt en økonomisk oversigt, der i store træk indeholder det samme, som jeg fremførte under mødet i mandags — men konklusionen er på nogle punkter i hvert fald overordentlig klar; man må komme til det resultat, at der også til næste år vil finde en betydelig importforøgelse sted.

Økonomerne mener, at det bliver en importforøgelse, der næppe bliver mindre end 1 milliard kroner. Skal vi ved vor eksport og andre valutaindtægter skaffe dækning for denne importstigning, må eksporten forøges med et tilsvarende beløb, og vil man yderligere skabe den forbedring af betalingsbalancen, der er nødvendig, hvis vi vil rette den økonomiske situation op, ja, så må eksporten forøges endnu stærkere. Dette er ensbetydende med, at den vældige stigningstakt, der har præget dansk økonomi på næsten alle områder i indeværende år, må dæmpes i 1965. Den må dæmpes, dels ved at forbrugsstigningen ikke bliver så kraftig som i år, dels ved at investeringsstigningen heller ikke bliver så kraftig som i år. Dette betyder på den anden side ikke, at en økonomisk opbremsning af den pludselighed og styrke, som gennemførtes ved omsforliget i 1962, skulle være nødvendig. Tilstedeværelsen af den store valutareserve gør det muligt og forsvarligt at gennemføre den nødvendige tilpasning gradvis. De gunstige ydre konjunkturer skaber mulighed for, at tilpasning i høj grad kan opnås ved en forøgelse af den danske eksport.

Når regeringen holdt dette møde med erhvervene og arbejdsmarkedets parter i mandags, var det dog ikke alene for at opnå en meningsudveksling omkring disse økonomiske forhold; det var også, fordi vi fra regeringens side har den opfattelse, sammenfaldende med det økonomiske råds, at når disse mange økonomiske afgørelser skal træffes, bør man ikke løbe ind i den yderligere vanskelighed at komme i tidnød med hensyn til visse af forhandlin-

[Statsministeren.]

gerne. Dette gør det ønskeligt, at man, hvor det er muligt, påbegynder visse forhandlinger tidligere, end man måske ellers ville have gjort det; her har vi naturligvis forhandlingerne med tjenestemændene og med landbruget i tankerne.

Derfor formede mødet i mandags sig som et tilbud til tjenestemændenes organisationer om at påbegynde forhandlinger straks. Vi havde den glæde, at tjenestemandorganisationerne erklærede sig villige til at gå i gang med sådanne forhandlinger især vedrørende den del af tjenestemændenes lønproblemer, der normalt betegnes som efterslæb. Derefter blev der aftalt møde, sådan at tjenestemandsforhandlingerne begynder allerede ved udgangen af denne måned.

På tilsvarende måde var man fra landbrugserhvervets side interesseret i, at også landbrugsforhandlingerne kunne tage deres begyndelse, og landbrugsministeren vil, så snart han har gjort de fornødne forberedelser til at indlede disse forhandlinger, sammenkalde landbrugsorganisationerne, således at også tilrettelægningen af denne del af landbrugets forhold kan gøres til genstand for forhandling på et meget tidligt tidspunkt.

Efter mødet med erhvervene og arbejdsmarkedets parter havde regeringen samme dag indbudt 4 af folketingets partier til møde i statsministeriet. Til stede var repræsentanter for socialdemokratiet, venstre, de konservative og det radikale venstre. Meningen med dette møde samme dag var naturligvis for det første, at vi fra regeringens side ønskede over for de politiske partier at give en udførlig redegørelse for morgens forhandlinger med erhverv og arbejdsmarkedets parter, men det var tillige regeringens ønske ved dette møde at indbyde disse partier til fordomsfrie drøftelser, til forhandlinger om de store, aktuelle problemers løsning. Over for de 4 partier pegede jeg på 3 områder, hvor vi fandt, at sådanne forhandlinger måske med held kunne påbegyndes. For det første bolig- og byggeproblemerne, derunder husleje forholdene, idet huslejeloven jo udløber til foråret. For det andet skatteproblemerne, herunder fordomsfrie drøftelser om skattereformer, og endelig nævnte jeg som et

tredje område, at vi måske kunne tage fat på de såkaldte jordlove, idet jeg især tænkte på de love, der arbejdes med i planlægningsudvalget, og de landbrugsstrukturlove, der arbejdes med i landbokommissionen. På dette sidste område kunne man måske begynde med at søge udvalgsarbejdet fremskyndet og så senere vende tilbage til det i forhandling mellem partierne.

Det er vel forståeligt, at det på mødet i mandags — dagen før den storpolitiske debat kunne åbne — ikke var muligt for de repræsenterede partier, i hvert tilfælde ikke for venstre og de konservative, at give et klart tilsagn, om man ville med i et sådant forhandlings samarbejde, eller om, hvorledes det skulle foregå, og hvornår det skulle påbegyndes. Der blev fra radikal side sagt ja til ønsket om et sådant samarbejde og naturligvis også fra socialdemokratisk side, men jeg har ønsket at vende tilbage til dette, idet det ærede medlem hr. Erik Eriksen i sin tale i går nævnte boligproblemer som et af de problemer, der blev tilbage efter valgkampen; det ærede medlem sagde:

„I denne forbindelse vil jeg gerne gentage, at efter min opfattelse kom boligproblemerne ud af valgkampen som det mest påtrængende problemkompleks. Jeg har selv antydnet, hvorledes jeg mener man kan tage fat på løsningen. Det kan efter min opfattelse ske ved at lade det økonomiske råd fungere som en art sekretariat for folketinget i denne henseende. Måske kan opgaven overdrages til regeringens økonomiske sekretariat, det ved jeg ikke; det væsentlige er, at vi kommer i gang.“

Når det ærede medlem derefter slutter sin tale med at sige, at venstre er parat, er regeringen? — så vil jeg gerne under henvisning til mødet i statsministeriet i mandags sige: ja, regeringen er parat. Lad os snarest komme i gang med drøftelserne, lad os gerne og hurtigst muligt begynde med bygge- og boligproblemerne, og lad os forhåbentlig blive i stand til at gå videre med andre problemer, skattereform, skatteproblemer i det hele taget.

Jeg skal derefter gøre nogle enkelte kommentarer til forskellige udtalelser, der er faldet under debatten. Der var fra flere af de ærede ordføreres side en meget levende interesse for de store offentlige investeringer

[Statsministeren.]

og en stor forståelse for nødvendigheden af de store offentlige investeringer. Man pegede fra flere sider på nødvendigheden af en langsigtet planlægning af statens bygge- og anlægsvirksomhed og af en prioritering, så man over for offentligheden og over for det høje folketing kunne angive, i hvilken rækkefølge de enkelte opgaver ville blive påbegyndt.

Jeg er helt enig i denne vurdering, og jeg vil gerne henvise til, at for to af de store offentlige investeringsområder foreligger der allerede en sådan langtidsplanlægning eller i hvert fald et meget vigtigt grundlag for den. Jeg tænker på, at man for trafikområdet og for undervisnings- og uddannelsesområdet har udarbejdet redegørelser med udkast til en prioritering, der rækker frem til 1980. Her er altså virkelig tale om, at de første skridt til en langtrækkende planlægning og prioritering for så vigtige områder som trafik, uddannelse og undervisning allerede er taget.

For alle de andre områder har vi, som det ærede medlem hr. Baunsgaard omtalte det, 3-årige såkaldte rullende bygge- og anlægsprogrammer. Når man siger, de ruller, er det, fordi der, hver gang 1 år er taget ind i den aktuelle disposition, lægges planer for et nyt tredje år, så man hele tiden har treårsprogrammer parat. Den samlede investering, der er dækket af disse treårsprogrammer, er et beløb på henimod 8 milliarder kr., så det er altså ikke småting, det drejer sig om; det er virkelig en planlægning for et så stort område af den offentlige økonomi, at den betyder noget og kan tjene sit formål.

Regeringen går imidlertid meget gerne ind i en overvejelse og en drøftelse af, om treårsprogrammer er tilstrækkelige. Det kan meget vel tænkes, at man måske for alle områder eller i hvert fald for nogle områder i stedet for treårsprogrammer burde have femårsprogrammer. Man har netop i forbindelse med boligbyggeriet set, at en sagkyndig udvalgsbetænkning peger på, at for montagebyggeriets vedkommende er det ikke tilstrækkeligt med treårsprogrammer. De fabrikker, der skal fremstille elementerne til et voksende montagebyggeri, må så lang tid forud vide, hvad der skal bygges, at man må gå over til femårsprogrammer for

montagebyggeri, og det er meget tænkeligt, at man også for de offentlige investeringer bør have planer, der går videre end til treårsplaner, at man også dér må gå over til femårsplaner.

Jeg tør måske erindre om, at vi i fjor havde drøftelser om at lægge det høje tings finanslovdebat om, sådan at vi i stedet for at have den traditionelle finanslovdebat, hvor man taler om alting eller i hvert fald om alle budgetter på én gang, fik finanslovdebatten stykket ud i flere enkelte dele — ikke sådan, at man hvert år behøvede at have en særskilt debat om hvert enkelt ministeriums anliggender, men nærmest sådan, at man fra år til år pillede visse ministeriers budgetter frem i søgelyset, fik en særskilt debat om f. eks. trafikken eller undervisningsområdet og på den måde her i det høje ting fik lejlighed til at beskæftige sig mere indgående med det enkelte ministeriums planer for investeringer, end finanslovdebatten, som den hidtil er blevet ført, har givet anledning til.

Jeg nævner det på dette sted, fordi jeg tror, at en diskussion af den art, vi her har nærmest os til, vil få en helt anden dybde, hvis man har et oplæg om f. eks. alle trafikministeriets investeringsplaner og får lejlighed til — ved at partierne sætter særlige ordførere på talerstolen — virkelig at gå ind på både overblikket over og enkelthederne i et sådant investeringsområde. Jeg vil meget gerne som udtryk for regeringens opfattelse henstille til højtærede formand og det høje ting at overveje, om denne nye form for finanslovdebat, som man i fjor udskød — vistnok bl. a. af hensyn til det tilstundende valg — kunne blive taget op og prøvet på enkelte områder i år.

Jeg vil gerne udtrykke glæde over de udtalelser, det ærede medlem hr. Baunsgaard på sit partis vegne fremsatte vedrørende byggeriet. Jeg tror, det er rigtigt, som det ærede medlem sagde, at der må gives større kvota til montagebyggeri. Så længe en vis byggeregulering er til stede, er dette nødvendigt; det er en forudsætning for, at byggekapaaciteten kan blive udvidet så stærkt, som jeg tror alle ønsker den udvidet. Jeg er også glad for, hvad det ærede medlem sagde om byggeriets finansieringsproblemer. Jeg tror, at det ærede medlems betragtninger over nød-

[Statsministeren.]

vendigheden af kortere løbetid for visse lån og større krav til selvfinansiering i byggeriet er noget, vi må vende tilbage til. Jeg skal ikke her gå i enkeltheder; vi havde jo sidste folketingsår lejlighed til at drøfte nogle af disse problemer i forbindelse med de lovforslag, der fremkom. Jeg vil kun sige, at regeringen er rede til at lade alle problemer vedrørende finansieringen af byggeriet undersøge og underkaste den behandling, som man finder vil være praktisk, og som kan føre til nye og hensigtsmæssige løsninger på disse områder. Det er jo helt givet, at de problemer, der er forbundet med et øget byggeri, ikke er løst blot ved, at det tekniske apparat til et øget byggeri er til stede; også finansieringsproblemerne må inddrages i overvejelserne.

Medens jeg er ved udtalelser fra de ærede ordførere, der har glædet mig, vil jeg gerne sige, at det glædede mig meget, at venstres ærede ordfører nævnte behovet for opførelse af et betydeligt antal plejehjem, for afvikling af patientkøerne ved hospitalerne og for udbygning af den forebyggende børneforsorg. Andre ordførere var inde på tilsvarende problemer, og vi er fra regeringens side ganske enige i, at her er problemer, der skal løses. Man må blot være klar over, at lige som den enighed, der har været i denne sal om en udvidet reformlovgivning på det sociale område, har medført udgifter, vil også løsningen af de opgaver, der her er nævnt, kræve penge. Det forekommer mig derfor ikke helt at harmonere med disse udtalelser, når det ærede medlem hr. Erik Eriksen samtidig udtaler betænkelighed ved, at det offentlige beslaglægger en så stor del af det, det ærede medlem kalder samfundsindtægten. Uden at skaffe midlerne til opgavernes løsning kan man jo ikke løse dem.

Det får mig til at komme ind på, hvad jeg allerede sagde i åbningstalen, at selv med den allerstørste tilbageholdenhed ved udformningen af den kommende finanslov vil en stigning i den samlede udskrivning af skatter og afgifter for det kommende finansår ikke kunne undgås. Regeringen er nu midt i arbejdet med at sigte, hvad der skal med på finansloven, og hvad der ikke skal. Vi vil udvise al den tilbageholdenhed, der er mulig, når opgaverne samtidig skal løses, men det er umuligt at lægge skjul på,

at der vil blive brug for en ikke uvæsentlig stigning i statens indkomster i det kommende finansår.

Der er under denne debat faldet kritiske bemærkninger over for regeringens hensigt om at fremsætte et kildeskattelovforslag. Man har sagt, at det ville være dødfødt, og det ærede medlem hr. Erik Eriksen føjede til, at det ville blive fremsat i et tomrum. Lignende betragtninger har vi jo hørt fra anden side. At de just er præget af stor formomsfrihed, kan man vel ikke sige.

Situationen er ganske enkelt den, at en stor del af den danske befolkning nærer et stærkt ønske om en kildeskatteordning. Socialdemokratiet har forpligtet sig til at fremsætte forslag herom, og vi vil fremsætte et sådant forslag. Vi mener, at et beskatningsprincip eller opkrævningsprincip, som for længst er gennemført i en lang række af vore nabolande, også før eller siden vil blive gennemført i dette land. Regeringen mener det derfor rigtigst, så snart de tekniske forberedelser er færdige, at fremsætte et kildeskattelovforslag som baggrund for en saglig drøftelse og forhandling her i folketinget. Forslaget kan af rent tekniske grunde ikke komme frem førend i det nye år.

Det er da helt klart, at den omstændighed, at vi kommer til at vente disse måneder med kildeskatteforslaget, ikke må betyde, at man derved og dermed blokerer det øvrige skattereformarbejde. Det har heller aldrig været regeringens tanke. Det har hele tiden været vor tanke, at vi uanset arbejdet med kildeskatteforslaget, så hurtigt som muligt ville fremsætte andre forslag til den skattereform, vi forhåbentlig samlet kan nå frem til. Sådanne lovforslag er allerede på vej til folketinget. Der er allerede fremsat lovforslag om fiksering af grundstigningsskylden, og i løbet af kort tid vil følge et lovforslag om særlig indkomstskat ved salg af fast ejendom. Dermed er der givet et oplæg til fortsættelse af de forhandlinger, der ikke blev tilendebragt i sidste folketingssamling. Så hurtigt som udvalget om forenkling af ejendomsbeskatningen får videreført sit øvrige arbejde, vil andre lovforslag om ejendomsbeskatning følge.

Regeringen har dernæst til hensigt lige som sidste år at fremsætte forslag til udskrivningslov samtidig med finanslovsforslaget, og vi håber, at et lovforslag om sær-

[Statsministeren.]

beskatning af selvstændig hustruindtægt kan foreligge nogenlunde ved samme tid. Det er en sag, der rummer store tekniske problemer. Vi mener, at et sådant lovforslag om særbeskatning kan danne udgangspunkt for en forhandling om de medhjælpende hustruers skattemæssige stilling. Også det er et problem, der rummer betydelige tekniske vanskeligheder.

Også det tilsyneladende enkle krav om overflytning af direkte beskatning til forbrugsafgifter rummer komplikationer. Jeg har nævnt, at staten i det kommende finansår vil få behov for større indtægter. Skal her til lægges en overflytning som nævnt af blot noget omfang med tilhørende nødvendige kompensationer til familierne og dem med de lave indkomster, ja, så bliver det ganske meget, forbrugsbeskatningen skal bære. Det er da et stort spørgsmål, om de traditionelle kilder slår til, om den hidtidige struktur i forbrugsbeskatningen i det hele taget vil være anvendelig under sådanne nye forudsætninger. Det var bl. a. disse forhold, jeg havde i tankerne, da jeg på mødet foreleden med de fire partiformænd fremhævede, at også skatteproblemerne måtte være et anliggende, vi kunne optage til forhandling, til fordomsfri forhandling, idet jeg naturligvis forudsætter, at fordomsfriheden gøres gældende fra alle sider. Det er som sagt stadig mit håb, at sådanne forhandlinger kan komme i gang. Jeg synes, at jo før drøftelserne kan påbegyndes, des bedre. Regeringen er rede.

Jeg vil gerne byde det ærede medlem hr. Knud Hertling velkommen her i tinget og ønske ham til lykke med hans jomfrutale. Det ærede medlem omtalte heri en lang række af de problemer, Grønlandsudvalget af 1960 har arbejdet med; jeg tror, det ærede medlem har ret i, at især gennemførelsen af udviklingsplanen, som den er skitseret i betænkningen fra G-60, har rejst store forventninger. Det er jo også en plan, der, som det ærede medlem sagde, vil kunne medføre en mærkbar højnelse af levestandarden i Grønland.

Jeg skal ikke gå ind på de mange problemer, det ærede medlem i øvrigt rejste. Jeg ved, at Grønlandsministeren har noteret dem og vil tage dem med i sine overvejelser og i de drøftelser, der fremtidig måtte blive

anledning til. Jeg er helt enig med det ærede medlem hr. Knud Hertling i, at Grønland ikke bør være Danmarks fattige amt, og jeg håber, at den politik, der nu er lagt et fundament for, kan lede frem til en frugtbar økonomisk udvikling, der virkelig kan give vore grønlandske medborgere en andel i de økonomiske fremskridt, der i øvrigt præger praktisk talt hele riget.

Det ærede medlem hr. Baunsgaard opfordrede mig til at bruge mit bekendtskab med den nye britiske premierminister til at rette en henvendelse til den engelske regering for at modvirke handelsrestriktioners indførelse. Jeg kan svare, at udenrigsministeriet har en henvendelse til den britiske regering under forberedelse, som også tager sigte på det spørgsmål om restriktioner, det ærede medlem særlig pegede på, men som i øvrigt rejser hele spørgsmålet om den britiske regerings fremtidige markedspolitik og handelspolitik, som vi i Danmark jo har en ganske særlig interesse i, eftersom Det forenede Kongerige er vor største kunde.

Det ærede medlem hr. Iver Poulsen rettede et spørgsmål til mig vedrørende forsvarrets fortsatte opbygning. Jeg tror ikke, jeg kan gøre meget mere end at henvise til, hvad jeg sagde herom i åbningstalen. Regeringen er opmærksom på, at der kan opstå problemer som følge af våbenhjælpens afvikling, og vi vil fortsat søge den materielle opbygning af forsvaret videreført i overensstemmelse med forsvarsforliget. En mere konkret stillingtagen synes jeg ikke der kan blive tale om, før man har den situation, der til sin tid måtte komme til at foreligge,

Spørgsmålene vedrørende de udenrigspolitiske problemer vil udenrigsministeren nu straks svare på; jeg skal nøjes med at gøre en enkelt bemærkning til sidst. Det glædede mig meget at høre, hvad den konservative og den radikale ordfører sagde vedrørende nødvendigheden af, at Kina bliver medlem af De Forenede Nationer. Det er et standpunkt, Danmark sammen med de øvrige nordiske lande har indtaget længe, og jeg er for så vidt glad for, at det er et standpunkt, vi har haft længe, for det bør ikke være sådan, at det at have bragt en atombombe til eksplosion skulle give en slags adgangsbillet til De Forenede Nationer. Jeg er enig i betragtningen, at det ny Kina som stormagt af vældig størrelse bør være

[Statsministeren.]

medlem af De Forenede Nationer, så at det godkender og tiltræder FN-pagten og derved påtager sig et mellemfolkeligt ansvar. Der er ingen tvivl om, at det er i fredens og den samlede menneskeheds interesse, at det ny Kina kan blive medlem af FN.

Udenrigsministeren (*Per Hækkerup*): Jeg vil gerne takke de ærede ordførere for den tilslutning, de i det store og hele har givet til det udenrigspolitiske afsnit i åbningstalen. Jeg mener fortsat, det er en glæde og tilfredsstillelse og en styrkelse for os, at vi har så bred tilslutning til landets udenrigspolitik, som vi har fra de ærede partier her i salen. Om langt de fleste af de udenrigspolitiske problemer er alle seks partier enige — jeg tænker på den store del af vor udenrigspolitik, der drives gennem De Forenede Nationer. Om den væsentlige side af vor udenrigspolitik, der foregår gennem vort medlemskab af Atlantpagten, af NATO, er de fem partier, har jeg forstået, fortsat enige, og også det er naturligvis en styrkelse i udøvelsen af denne politik. For så vidt angår markedspolitikken, er situationen den, at når det drejer sig om den rent praktiske og faktiske politik, vi driver og kan drive, synes der også her at være almindelig enighed om fremgangsmåderne. Det betyder naturligvis, at vi har bedre chancer for at virkeliggøre denne politik, når der er en sådan tilslutning til den, og det vil jeg altså gerne give udtryk for taknemlighed over.

De ærede ordførere var meget forståeligt inde på de problemer, der er opstået som følge af de ret voldsomme begivenheder, vi oplevede i sidste uge; jeg tænker naturligvis på sprængningen af den kinesiske atom-bombe og på regeringsskiftet i Moskva. Dertil kommer den forskydning i den britiske politik, der måske kan blive et resultat af regeringsskiftet i England. Det er ikke muligt på nuværende tidspunkt så hurtigt efter, at denne række af begivenheder har fundet sted, at danne sig noget begrundet overblik over, hvilke konsekvenser og virkninger disse begivenheder vil få. Der er om dem allesammen fremsat mange forskellige kommentarer og teorier i den offentlige debat, og de fleste af dem er da interessante, men nogen virkelig begrundet vurdering er

det for tidligt at kunne nå frem til. Vi har ikke de pålidelige oplysninger om de forskellige konsekvenser af begivenhederne, om rækkevidden af dem, som er nødvendige, hvis vi skal kunne have en velbegrundet mening.

Jeg vil gerne om resultatet af valget i Storbritannien sige, at efter min opfattelse betyder det regeringsskifte, der har fundet sted, næppe nogen væsentlig ændring i vort gode samarbejdsforhold med Storbritannien. Vi har en sideløbende politik i en lang række spørgsmål inden for FN, i NATO, i EFTA, og på alle disse felter regner jeg med, at vi vil kunne samarbejde lige så godt med den nye arbejderregering, som vi kunne det med den hidtidige konservative regering. Naturligvis vil der på enkelte områder kunne opstå forskydninger af mindre omfattende karakter i den britiske regerings opfattelse i forhold til den tidligere regerings opfattelse, men som sagt tror jeg ikke, det vil ændre væsentligt i vor mulighed for at kunne samarbejde med den britiske regering.

Statsministeren har om den side af samarbejdet med Storbritannien, der foregår i EFTA, gjort nogle bemærkninger, som jeg kan henholde mig til. Jeg vil om spørgsmålet markedspolitikken i den forbindelse sige, at jeg naturligvis bemærkede det ærede medlem hr. Erik Eriksens ord, og jeg konstaterer også, at det ærede medlem havde lagt mærke til formuleringen i åbningstalen på dette område. Denne formulering er naturligvis omhyggeligt valgt og sigter netop på, at Danmark ikke må låse sig fast til en eller anden ganske bestemt markedspolitisk løsning. Det har nu heller ikke tidligere været regeringens opfattelse. Det er, ligesom fastlåsningen til en bestemt løsning snarest findes et andet sted. Jeg tror, at når vi har fået det yderligere supplement til afklaring af den internationale situation, som valget i USA utvivlsomt vil bringe, så kan man ikke udelukke, at der på markedsområdet kommer til at opstå andre muligheder end dem, vi hidtil har opereret med, og andre muligheder end dem, vi måske kan se i dag. Det er over for en sådan situation, at det er nødvendigt, mener jeg, for den danske regering og også for det danske folketing at møde med et åbent sind.

Jeg tror ikke, det ærede medlem ud af betragtningerne skal læse nogen principiel

[Udenrigsministeren.]

ændring i den holdning, vi hele tiden har haft til markedsløsningerne. Vi er fortsat tilhængere af, at der skabes det bredest mulige marked, og jeg tror ikke, det ærede medlem skal forvente, at der vil kunne blive tilslutning hverken fra regeringen eller fra det parti, jeg er med til at repræsentere her i tinget, til en markedspolitisk løsning, der bringer os uden for et fællesskab, der omfatter England. Men jeg mener, at hele markedssituationen er så bevægelig, at man må være åben over for også utraditionelle løsninger i forhold til de hidtidig tænkelige.

Om ændringerne i regeringen i Moskva skal jeg heller ikke gøre særlige bemærkninger. Vi har vel grund til at gå ud fra, at i forholdet til den vestlige verden vil den nye regering fortsætte den gamle regerings politik. Herpå tyder tilkendegivelserne, og herpå tyder vel også det, at de to mænd, som har afløst ministerpræsident og første-sekretær Khrustjev, var hans nærmeste medarbejdere på disse områder og, så vidt vi er orienteret, hele tiden har delt hans opfattelse af denne politiks rigtighed og nødvendighed. Jeg skal heller ikke prøve på at kommentere, hvorledes forholdet specielt til Tysklandsproblemet kan tænkes at komme til at ligge efter regeringsskiftet. Heller ikke her tror jeg dog man skal vente særlige ændringer.

Derimod er det jo ganske interessant efter de offentlige tilkendegivelser, der er kommet, at se, hvorledes regeringsskiftet har påvirket de kommunistiske partier rundt omkring i de forskellige lande, både i de lande, hvor de er regeringspartier, og i de lande, hvor de ikke har andel i regeringsmagten. Specielt vil naturligvis spørgsmålet om forholdet til Kina være af interesse, men også her tror jeg det er alt for tidligt at drage blot nogenlunde sikre slutninger med hensyn til den sovjetiske regerings fremtidige politik.

Om Kinas atombombe kan man vel i hvert fald sige så meget, at den får ikke nogen umiddelbar militær betydning. Der

sker ikke det, at Kina, fordi det har været i stand til at bringe en atombombe til sprængning, aktivt er rykket frem blandt de lande, der har en effektiv atomstyrke. Det vil tage år, før man er i stand til at opbygge en sådan styrke. Derimod er det ganske ubestrideligt, at sprængningen af denne atombombe har haft en væsentlig politisk virkning, måske ikke mindst i forhold til de ikke-engagerede lande, landene i Afrika og Asien. Jeg tror, vi må se i øjnene, at Kinas prestige især i disse lande er steget ganske væsentligt. Jeg kan helt tilslutte mig de bemærkninger, den højtærede statsminister gjorde med hensyn til spørgsmålet om den virkning, bomben vil have for Kinas deltagelse i nedrustningsbestræbelser, for medlemskab i FN. Jeg synes, det i denne henseende er glædeligt at bemærke den udtalelse, den amerikanske udenrigsminister — jeg tror, det var i går — fremsatte om spørgsmålet Kina og nedrustningsbestræbelserne, idet han gjorde det klart, hvad jo enhver kan forstå, at effektive fremskridt på nedrustningsområdet især omfattende atombevæbningen naturligvis ikke kan tænkes, hvis ikke Kina er bundet af de aftaler, man når frem til, og det vil Kina naturligvis ikke være, hvis ikke det selv deltager i forhandlingerne om sådanne aftaler. Det, der imidlertid fortsat må siges generelt om alt dette, er, at begivenhederne har medført en så flydende og usikker situation, at det ikke er tilrådeligt på nuværende tidspunkt at prøve på at drage slutninger, som kun vil kunne blive forhastede.

Det er formentlig også sådanne synspunkter eller en sådan vurdring, der ligger bagved, når man i disse dage drøfter en yderligere udsættelse af FN's generalforsamling. Det vil være de ærede medlemmer bekendt, at generalforsamlingen er blevet udsat til at skulle påbegyndes den 10. november, men i øjeblikket overvejer man en yderligere udsættelse af generalforsamlingens påbegyndelse, formentlig til omkring 1. december, idet der er et udbredt ønske om, at man ligesom skal have tid til de forskellige

[Udenrigsministeren.]

steder, hvor der er sket forandringer, at få arbejdet problemerne igennem, inden man mødes på generalforsamlingen.

Et af de problemer, som på den kommende generalforsamling vil kunne komme til at volde meget stort besvær, berørte det ærede medlem hr. Poul Møller, nemlig spørgsmålet om betalingen for de fredsbevarende aktioner. Her er forholdet som bekendt det, at Sovjetunionen ikke deltager i betalingen af disse fredsbevarende aktioner, som den internationale domstol i et responsum har fastslået skal sidestilles med almindelige kontingentbetalinger, med det resultat, at Sovjetunionen derfor nu skylder et beløb, der svarer til mere end 2 års medlemskontingent. I henhold til FN-pagtens artikel 19 mister et medlem, der er i mere end 2 års restance, sin taleret og sin stemmeret i generalforsamlingen, og vi ved, at der ikke mindst fra amerikansk side lægges meget vægt på, at FN-pagtens artikel 19 bliver efterlevet. Vi ved også, at Sovjetunionen i sine tilkendegivelser hidtil ikke har givet udtryk for, at den vil ændre sin holdning og betale det, som også vi mener den har pligt til at betale, og dermed kan man altså komme til at stå over for en meget besværlig situation. Det ærede medlem gav udtryk for en forhåbning om, at det måtte blive muligt at finde en løsning, og her kan jeg sige, at den forhåbning deler regeringen helt og fuldt. Det vil, hvad enten man bliver tvunget til at træffe den ene eller anden afgørelse i FN's generalforsamling, kunne få meget ubehagelige konsekvenser, og derfor må naturligvis alle kræfter samles om at prøve på at finde en kompromisløsning af en eller anden art, som gør det muligt — som det vistnok så smukt hedder — at redde ansigtet hos de nationer, der særlig har bundet sig til hårde standpunkter.

Vi har i den danske regering ikke taget endelig stilling til, hvorledes vort standpunkt vil blive. Det er meningen, at de nordiske udenrigsministre i den kommende uge — som sædvanligt forud for FN's generalforsamling — skal have en drøftelse, og her vil også dette spørgsmål komme til behandling. Men jeg tror nok, jeg roligt tør sige, at regeringens synspunkt, sådan som det er et grundlag for hele regeringens poli-

tik, må være det, at det standpunkt, vi også i denne sag til syvende og sidst kommer til at tage, er det, der bidrager til at opretholde og styrke De Forenede Nationer; og så vidt jeg kan skønne, vil det være meget vanskeligt — og måske særlig betænkeligt — for en lille stat at acceptere en løsning, der betyder, at man kan unddrage sig sine forpligtelser, klare og tydelige forpligtelser, i henhold til FN-pagten. Men som sagt, bestræbelserne for at finde en ordening, der bliver et kompromis imellem de forskellige synspunkter, er ikke udtømt.

Et andet FN-problem, som flere af de ærede ordførere har berørt, er samarbejdet med udviklingslandene. Her kendte jo alle partier sig under valgkampen til nødvendigheden af, at Danmark forøger sin indsats, og vi har da allerede fra regeringens side fremsat det forslag, som kommer til første behandling på fredag, hvori vi, for så vidt angår lånemidlerne, foreslår en væsentlig forøgelse af de midler, der stilles til rådighed for u-landsarbejdet. Senere, når finanslovforslaget kommer til at foreligge, kommer spørgsmålet om, hvad vi skal yde til den tekniske bistand, til behandling, og jeg håber, at den samme velvilje, som fandt udtryk under valgkampen, også vil komme til udtryk under behandlingen i det høje ting.

I forbindelse med u-landshjælpen nævner jeg, jeg tror, det var det ærede medlem hr. Iver Poulsen, spørgsmålet om samhandelsproblemerne imellem industrilandene og udviklingslandene. I den forbindelse vil jeg gerne minde om, at vi jo i forårsmånederne havde en verdenshandels- og verdensudviklingskonference, der beskæftigede sig med disse spørgsmål. På denne konference fremlagde vi fra dansk side ret konkret udformede tanker om, hvorledes vi skulle kunne bidrage til ikke blot at forøge den finansielle og tekniske assistance til u-landene, men også og især, hvorledes vi skulle stimulere u-landenes muligheder for at afsætte deres produkter i industrilandene. Desværre var der ikke alt for stor tilslutning til de synspunkter. Jeg kan i parentes nævne, at vi her var helt enige med den britiske regering i vurderingen, men i øvrigt var der som sagt ikke alt for stor tilslutning til synspunkterne. Vi arbejder nu fortsat i udenrigsministeriet med det, og jeg

[Udenrigsministeren.]
 kan her yderligere supplerende sige, at vi har et meget intensivt arbejde i gang mellem de fem nordiske lande med henblik på at nå frem til et konstruktivt forslag, som de fem nordiske lande kan være enige om, således at vi her ikke blot får en koordinering af vor udenrigspolitik, men får en fælles udenrigspolitik.

Flere af de ærede ordførere gjorde bemærkninger om atomproblemerne og om den såkaldte MLF. Udtalelsen i åbnings-talen er på disse områder, om vor NATO-politik og vor atompolitik, efter min opfattelse klar. Vi fastslår i udtalelsen, at vi fortsætter vor NATO-politik uforandret, og at vi på tilsvarende måde fortsætter vor atompolitik uforandret. Det betyder, at vi siger fortsat nej til atomvåben på dansk jord, men det betyder også, at der ikke i dette nej ligger, at vi binder os for en uoverskuelig fremtid, som vi ikke kender, hvis situationer vi ikke kender.

Den linje, som her er fastlagt, fastlagt af tidligere regeringer og fastholdt af den nuværende regering, har utvivlsomt betydet et bidrag til en stabilisering og balance i det nordeuropæiske område, som vi ikke mener det er hensigtsmæssigt hverken at ændre eller at bringe i fare ved at rejse unødige fordringer på atompolitikens område eller en unødigt diskussion, der kun kan skabe usikkerhed i omverdenen i vurderingen af vor holdning og skabe usikkerhed også indadtil om stabiliteten i denne politik. Det var derfor, vi fra regeringens side — det vil jeg gerne sige til det ærede medlem hr. Aksel Larsen, selv om jeg godt er klar over, at han ved det i forvejen — sagde nej til Kekkoneplanen, som efter vor bedømmelse kun kan have en positiv værdi; såfremt den er et led i en større europæisk ordening. Det var også derfor, vi sagde ja til Undénplanen, og derfor, at vi svarede positivt på spørgsmålet i henhold til Undénplanen; her sigtede man nemlig netop på at tilvejebringe en mere omfattende løsning, der, hvis den blev gennemført, fastlagde væsentlige forudsætninger for vor fremtidige sikkerhedspolitik, som gjorde det muligt for os at være med.

Jeg siger dette til det ærede medlem, fordi det ærede medlem fremviste en af vore nydelige valgplakater i annoncegen-

givelse i et dagblad, atomplakaten, og fordi det ærede medlem efter min opfattelse syntes at lægge noget i den plakat, som i hvert fald ikke er tilsigtet. Den plakat udtrykker den politik, socialdemokratiet og regeringen har ført, og som vi agter at føre; men jeg vil gerne understrege, at denne politik blev tilrettelagt så tidligt som i foråret 1957; den kom til at indgå i valgkampen i 1957, den blev bekræftet af trekantregeringen under samlingen i maj-juni 1957, og den fandt udtryk, da vi gennemførte forsvarsforliget. Jeg må måske i parentes minde om, at ved den lejlighed var oppositionen ikke enig i denne politik, som man beklagede, og som man forbeholdt sig senere eventuelt at tage op til ny drøftelse — et standpunkt og en holdning, som senere ændredes, således at der bag denne politik, så vidt jeg har forstået, står i hvert fald de to store oppositionspartier foruden de to tidligere regeringspartier. Når jeg nævner dette over for det ærede medlem hr. Aksel Larsen, er det, fordi det heraf klart og tydeligt fremgår, at denne atompolitik er fastlagt, længe før det ærede medlems parti begyndte at prøve på at lave propaganda på en politik i den retning. Den er fastlagt, længe inden atombevægelsen overhovedet opstod. Atombevægelsen, det ærede medlem hr. Aksel Larsens parti o. s. v. har ikke tøddel af andel i fastlæggelsen af denne politik, har ikke øvet den mindste indflydelse på den. Denne politik er fastlagt i foråret 1957, den er fastholdt konsekvent i årene siden, og det ærede medlem og de mennesker, der deltager i atomkampagnen og utvivlsomt gør det ud fra de bedste og mest idealistiske motiver, kan deri se bekræftelsen på rigtigheden af, at socialdemokratiet har været og er den bedste garant for, at der ikke sker nogen letsindigheder med vor atompolitik.

Det gælder også, når vi kommer til MLF, den fælles NATO-atomstyrke. Jeg vil herom gerne sige, at der foreligger ingen plan; der foreligger nogle tanker, som er blevet bearbejdet af nogle sagkyndige udvalg fortrinsvis sammensat af militæksperter fra lande inden for NATO-medlemslandenes kreds. Så vidt jeg er orienteret, er der overhovedet ikke i det arbejde, de pågældende udvalg har gennemført, taget den mindste stilling til, ja, ikke engang

[Udenrigsministeren.]

drøftet de væsentlige politiske spørgsmål, der knytter sig til en eventuel oprettelse af en fælles NATO-atomstyrke. Det gælder først og fremmest det meget vigtige problem om kontrollen, men der ligger andre problemer, som man overhovedet ikke har drøftet igennem. Der kan overhovedet ikke komme en plan på bordet, før man har gennemdrøftet disse problemer og fundet frem til en løsning på dem imellem de lande, der deltager i drøftelserne. Jeg ved ikke, hvornår en sådan plan kan komme, hvis den overhovedet kommer, og jeg vil derfor gerne sige, at vi har naturligvis ikke i regeringen drøftet en plan, der ikke eksisterer; hvordan skulle vi kunne det? De tanker og synspunkter, som har ligget bag ved, at man har sat ekspertarbejdet i gang, er så vage og ubestemte, at vi ikke har ment, der var nogen anledning for os til at lægge os fast på et standpunkt i forhold til en plan, hvis udformning mangler de aller- mest centrale dele, som også ud fra en international politisk vurdering mangler de aller- mest centrale dele. Derfor har vi altså ikke taget standpunkt til det, man kalder MLF-ideerne eller tankerne, og jeg mener heller ikke, vi kan gøre det, før der ligger noget på bordet, vi kan tage stilling til.

Hvad derimod både den højtærede statsminister og jeg har sagt ved adskillige lejligheder, er, at vi ser ingen grund til at ændre den nuværende situation. Vi mener ikke, der foreligger grunde, som gør det ønskeligt eller nødvendigt at ændre den nuværende ordening med hensyn til NATOs atombevæbning. Det mener jeg er en ganske klar og tydelig tilkendegivelse, og jeg tror ikke, det er klogt ud fra noget som helst synspunkt at gå længere end denne formulering. Hvis der alligevel kommer til at foreligge aftale om en fælles atomstyrke imellem nogle NATO-lande, så har både statsministeren og jeg sagt, at da det er regeringens beslutning at fastholde vor nuværende atompolitik, så vil Danmark — jeg ved ikke, om jeg tør sige i logisk fortsættelse, men så kan man vel sige i politisk-logisk fortsættelse heraf — ikke kunne blive parthaver i en sådan styrke. Igen mener jeg ikke, man kan gå længere. Jeg ved godt, at der er nogle, der gerne ønsker, at man skal tage stilling til en mulig tænkt

situation, hvis der kommer til at foreligge konkrete planer af den og den art og karakter. Jeg ved godt, at der er nogle, der mener, at så skal Danmark forhindre, at en sådan styrke bliver etableret. Lad mig sige det helt klart og tydeligt: Danmark har ingen praktisk mulighed for at hindre, at nogle lande inden for NATO i fællesskab opretter en atomstyrke. Vi har ingen praktisk mulighed for at hindre det.

Men hele denne diskussion er fortsat efter min opfattelse en akademisk diskussion. Den bygger på spekulationer og funderinger. Ingen tør sige, at det bliver et reelt og virkelig politisk spørgsmål, der kommer til at foreligge for os, men når det kommer til at foreligge, og når det har fundet sin udformning, hvis det finder det, ja, så er tidspunktet inde, hvor vi kan tage stilling til spørgsmålet om Danmarks endelige holdning her- til. Jeg mener ikke, tidspunktet kan være inde før.

Mohr Dam: Høje ting, højtærede formand, højtærede statsminister, ærede medlemmer, jeg vil gerne have lov til at sige tak for sidst, tak for den tid, knap 10 år, som var mig for- undt af repræsentere Færøerne som folke- tingsmand. Jeg møder igen forvisset om, at den samme forståelse og det samme vel- villige sindelag, som jeg i så rigeligt mål mødte her i det høje ting, i ministeriet og alle vegne hernede, hvor der var tale om færøske interesser, stadig er til stede.

For mig, der lige fra min barndom har oplevet de stærke gærende kræfter i befolk- ningen på Færøerne i tiden efter 1906, forekommer det som et eventyr, hvad der er sket, ikke så meget hvad angår den økono- miske strukturændring og til tider eks- plusive udvikling som den sindelagsæn- dring og udvikling af den menneskelige for- ståelse, som man overalt i verden tørster efter, og som er forudsætningen for en lykkel- lig sameksistens for minoriteter, majoriteter, race- og andre folkelige forskelligheder inden for et rige såvel som riger og verdensdele imellem.

Enkelte af modstanderne af samhørighe- den mellem Færøerne og Danmark har prø- vet på at anholde mine udtalelser her i det høje ting om den nye styrelsesordning: at den forekom mig at være et af de smukkeste blade i Danmarks historie; men tiden, der

[Mohr Dam.]

er gået siden styrelsesordningens vedtagelse, har på den glædeligste og en i høj grad synlig måde givet mig ret. Styrelsesordningens generøse tilbud om sameksistens og broderligt fællesskab mellem det færøske folk og det danske folk under så frie former, som man til enhver tid måtte ønske det, er sandelig ikke blevet gjort til skamme.

Med undtagelse af enkelte misforståelser af personer og foreninger, som ikke har fornemmet ånden i den nye styrelsesordning — jeg tænker her særlig på studenterepisoden i Island — må vi færingere i det store og hele erkende, at tiden siden styrelsesordningens vedtagelse har svaret til daværende statsminister Hedtofts udtalelse om, at herefter skulle det ikke være nogen fremmed, men danskerne, der repræsenterede færingerne som den 6. nordiske nation, som man var glad for og stolt af som en del af det danske rige. Denne anerkendelse af færingerne som den 6. nordiske nation med eget sprog, kultur og nationale ejendommeligheder og særpræg blev så sandelig ikke gjort i følelsen af nogen svækkelse af samhørigheden mellem det danske og det færøske folk inden for det samlede danske rige, tværtimod. Jeg føler mig overbevist om, at de ærede medlemmer af det høje ting uden hensyn til partifarve føler sig i overensstemmelse med nu afdøde statsminister Hedtoft i det dansk-færøske spørgsmål.

Jeg takker den højtærede statsminister for hans udtalelser vedrørende Færøerne.

Vi har i de sidste år kunnet glæde os over store og mærkbare forbedringer og fremskridt på mange områder, og vi undlader ikke at takke for det danske bidrag hertil. Jeg tænker særlig på, hvad der er sket på det sociale område, hvor forholdene er ajourført med, hvad man har hernede. Dog er der opgaver også inden for dette område, der ikke er løst, men som man har den nødvendige lovhjemmel til at løse på samme måde, som man har gjort hernede. Jeg tænker på hjem for små børn, den særlige forsorg for åndssvage, oprettelsen af flere alderdomshjem og plejehjem. Men man er i gang med at overveje alle disse spørgsmål, og jeg føler mig overbevist om, at de vil blive løst så hurtigt, som det overhovedet kan lade sig gøre.

Den ligestilling med, hvad man har her-

nede på det sociale område, har vakt glæde og tilfredshed på Færøerne. Ikke mindre glad og tilfreds er man for, hvad der er sket og er ved at ske på det sundhedsmæssige område, hvor man særlig har sat ind på udbygning og forbedring af læge- og sygehusordningen. Når man er færdig med det igangværende sygehusbyggeri, vil man på Færøerne med hensyn til sygehussenge være fuldt ud på højde med det bedste, man har i Norden, og dette siger meget, og det takker vi for.

Noget af det første, der blev gjort, da jeg var medlem af landsstyrelsen på Færøerne, var at rejse spørgsmålet om bygningen af et seminarium med tilhørende øvelsesklasser. Det er derfor med den største glæde, at man nu kan konstatere, at denne opgave, som er en statsopgave, nu er ved at blive løst, idet den nødvendige bevilling, tegninger m. m. ligger klar til, at man kan gå i gang med byggeriet. Her er tale om en fundamental forbedring af hidtil uforvarlige forhold.

Man har i øvrigt sat meget ind på forbedring af skolevæsenet, som er et fællesanliggende, hvis udgifter bestrides af statskassen og den færøske landskasse i fællesskab.

Skole- og undervisningsvæsenet står i en rivende udvikling, og det er af den allerstørste betydning for Færøerne, at man ikke sækker agterud på dette område, men til enhver tid står på højde med det bedste, man har i Norden. Jeg føler mig overbevist om, at det høje ting er indforstået hermed og til enhver tid er rede til at gøre sit bedste til, at dette må ske. Jeg vil ikke undlade at benytte lejligheden til at takke for, at ungdommens uddannelsesfond også omfatter de færøske studerende både på Færøerne og hernede i Danmark. Det, som denne fond kan yde sammen med det, der ydes af den færøske landskasse til studerende, åbner studieporten for mange, der tidligere på grund af manglende midler ikke kunne gøre sig håb om at gå studievejen. Her er med sandhed tale om fremskridt af den allerstørste betydning for den opvoksende slægt.

Forbindelsen mellem Færøerne og Danmark og den øvrige verden har ladet meget tilbage at ønske. Men her er ved at ske fremskridt. Der er tale om at sætte større hurtiggående skibe ind mellem Danmark, Færøerne

[Mohr Dam.] Man har forsøgsflyvning i gang, og planerne om udbygning af den flyveplads, englænderne byggede på Vågø, er, så vidt jeg kan forstå, ved at blive realiseret, ligesom man er stærkt optaget af planer om bygning af en eller to andre flyvepladser, så flyvemaskinerne altid uden hensyn til vindretningen kan lande på Færøerne. Det er som regel nemlig sådan, at når der er tåge på vestsiden, er det klart på østsiden, hvilket gør det nødvendigt for at kunne opretholde en regelmæssig flyveforbindelse med Færøerne, at man har to flyvepladser til disposition deroppe.

I erkendelsen af den meget store betydning, en regelmæssig flyveforbindelse har for Færøerne, undlader jeg ikke at henstille til den højtærede statsminister, den høje regering og det høje ting at give løsningen af den bedst mulige flyveforbindelse mellem Færøerne og den øvrige verden en fremtrædende prioritetsstilling i regeringens og folketingets arbejde.

Vi færinger har med den største interesse mærket os planerne om brugen af helikoptere som forbindelsesled mellem byggerne i Grønland, idet man er klar over, at de erfaringer, man gør her med hensyn til brugen af helikoptere til flyvning over fjeldene i Grønland, kan komme os til gode. Brugen af helikoptere til flyvning mellem øerne deroppe har været stærkt på tale. Hvis den med hensyn til rentabilitet, og særlig hvad angår sikkerheden for menneskeliv, er konkurrencedygtig med rute-skibene, vil den have revolutionerende betydning for den fremtidige forbindelse mellem øerne.

Den mangeårige hårde kamp for udvidelsen af fiskeriterritoriet ud for Færøerne til 12 mil ud fra lige linjer er lykkeligt overstået, og jeg har den glæde at kunne sige, at den indsats, man fra dansk side har gjort i denne sag, erkendes af alle færinger uden hensyn til partifarve som værende fortrinlig og i højeste grad påskønnelsesværdig. På færingernes vegne undlader jeg ikke her på dette høje sted at frembære en hjertelig tak derfor. Man påskønner i høj grad og takker derfor, at man fulgte sejren i tv-trækningen med englænderne om fiskeriterritoriet op med indsættelsen af en meget effektiv fiskeriinspektion med de mest mo-

derne, hurtiggående inspektionsskibe med helikoptere om bord. Disse skibe med helikoptere kredsende omkring fiskeriterritoriet har vist sig virkelig at kunne holde trawlerens rovfiskeri udenfor, hvilket har vakt udelt glæde og påskønnelse blandt de færøske fiskere såvel som hos den færøske befolkning i det hele taget.

Det er naturligvis for tidligt at komme med en endelig udtalelse om den virkning, udvidelsen af fiskeriterritoriet og den effektive fiskeriinspektion har haft og vil komme til at have med hensyn til fiskeriet. Men man mener allerede at mærke større og mere varige forekomster af særlig den værdifulde kuller, der egner sig fortrinligt til filet-skæring.

Men alle medaljer har deres revers. Sådan er det også med udvidelsen af fiskeriterritoriet.

Vi solgte jo en masse ferskfisk til England. Som en reaktion på udvidelsen af fiskeriterritoriet har englænderne nu indført et kvotasystem for færingerne, der faktisk gør det færøske ferskfiskfiskeri med England som marked umuligt.

Det kan ikke nægtes, at dette englændernes modtræk — for ikke at sige englændernes hævnakt — i første omgang, indtil man har fået bygget de nødvendige fryserier og fileteringsanlæg, vil ramme hårdt og ubehageligt, såfremt man ikke kan få englænderne til at indse det uværdige i deres handling over for et lille folk, der kun har fiskeriet at leve af, og som de store englændere dog står i en taknemlighedsgæld til, endda i så høj grad, at det foranledigede Englands store mand, Churchill, til under krigen's farligste tid at udtale, at englænderne aldrig ville glemme færingernes indsats under krigen, da de fortsatte at sejle med fisk til Englands marked, efter at islændingene og andre havde opgivet sejladserne på grund af den store fare. Men det kostede jo også færingerne en tredjedel af deres fiskeriflåde og så mange menneskeliv, at man siger, at færingerne var dem, der procentvis mistede de fleste mænd på grund af krigen.

Betingelserne for at kunne leve er de samme på Færøerne som alle andre steder, nemlig at vi kan komme af med vore produkter, vore fisk. Jeg vil derfor gøre mig til den varmeste talsmand for, at man fra regeringens såvel som fra det færøske lands-

[Mohr Dam.]

styres side sætter alle kræfter ind på at formå englænderne til at frafalde deres restriktioner mod færingerne og i det hele taget gør, hvad man kan for at få markedet åbnet for de færøske fiskerkuttere. Men fiskerigrænsen er ukrænkelig, thi den er forudsætningen for, at man i det hele taget kan gøre sig nogen forhåbning om et indbringende hjemmefiskeri.

Det er klart, at vi må sætte alle kræfter ind på at få udbygget vor fiskeriindustri, så vi kan eksportere vore fiskeriprodukter i forædlet tilstand, hvilket vil løse markedsspørgsmålet, idet jo hele verden er marked for fiskefileter og andre forædlede fiskeriprodukter. Jeg tror, vi har ekspansionstrangen og gåpåmodet, der skal til.

Det kræver vældige kapitalinvesteringer. Jeg føler, at man fra dansk side vil gøre sit bedste for at imødekomme vore ønsker i så henseende. Men det kan ikke nægtes, at det danske renteniveau er meget tryk-kende og vanskeliggør en ellers rentabel drift. Jeg tillader mig derfor at henstille til den højtærede statsminister at tage under venlig overvejelse, hvorvidt det ikke kan lade sig gøre at få renten sænket. Det færøske fiskerierhverv tåler ikke så stor en belastning som den, vi har i dag; det må siges.

Grønlandsspørgsmålet har som bekendt haft den allerstørste interesse på Færøerne. Jeg var meget glad for de resultater, vi opnåede, næstsidsste gang vi forhandlede med det høje landsråd i Grønland. Jeg havde håbet, at vi ved forhandlingerne i 1964, der som bekendt lige er afsluttet, på grundlag af de erfaringer, man i de forløbne år har gjort, kunne være gået videre ad denne vej til gavn for begge parter. At man ikke kunne gå videre end til at forny den gamle aftale for nogle år, var derfor en skuffelse for mig og mange på Færøerne.

Det er imidlertid min fulde overbevisning, at et samarbejde mellem færingerne og grønlænderne på lige fod, således at grønlænderne har samme ret på Færøerne som færingerne og færingerne den samme ret i Grønland som grønlænderne, vil tjene grønlændernes interesser i lige så høj grad, som det vil tjene færingernes. Der skulle således være basis for det bedste og mest reelle samarbejde og — for at bruge et mo-

derne ord — sameksistens mellem grønlænderne og færingerne på Færøerne såvel som i Grønland.

Det er mit inderligste håb, at vi snarest muligt må være i stand til at finde en ordning, hvorefter man både på Færøerne og i Grønland må kunne sige, at vi har nået dette mål til begge parters fulde tilfredshed og gavn. Jeg føler mig overbevist om, at man fra den høje danske regerings side vil gøre sit yderste for at nå dette mål.

Formanden: Jeg skal her afbryde forhandlingen.

Derefter foretoges den under nr. 2 på dagsordenen opførte sag, nemlig:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående beretning til folketinget om Nordisk Råds 12. session.

Valgt blev: *Albertsen, Holger Eriksen, Lis Groes, Boye Hansen, Lysholt Hansen, Frode Jakobsen, Lund Jensen, Camma Larsen-Ledet, Harald Nielsen, Damsgaard, Erik Eriksen, Poul Hartling, Marie Antoinette von Lowzow, Haunstrup Clemmensen, Knud Thomsen, Axel Sørensen og Sigsgaard.*

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, torsdag den 22. oktober, kl. 13 med følgende dagsorden:

Fortsættelse af forhandling om statsministerens redegørelse ved folketingsårets åbning.

Mødet hævet kl. 15¹⁴.

6. møde.

Torsdag den 22. oktober kl. 13.

Formanden: Fra statsrevisorerne har jeg modtaget meddelelse om, at disse i et møde i dag har valgt folketingsmand Poul Møller til formand og folketingsmand Kirkegaard til næstformand.

Ombudsmandsudvalget har afgivet betænkning og indstilling vedrørende valg af folketingets ombudsmand. Eksemplarer vil blive omdelt.

Den eneste sag på dagsordenen var:

Fortsettelse af forhandling om statsministerens redegørelse ved folketingsårets åbning.

(Foregående forhandling findes i tidenden sp. 60, 135 og 176).

Forhandlingen genoptoges.

Peter Nielsen: Det kan ikke tjene noget formål, at jeg forlænger debatten her, og jeg skal da også kun gøre nogle enkelte bemærkninger. De spørgsmål, hovedsagelig om økonomi og skatter, der har været fremme i åbningsdebatten, kommer jo senere til selvstændig debat i det høje ting.

Det har hidtil været den fredeligste åbningsdebat, jeg kan mindes. Det kan vel skyldes, at man ikke ønsker at forlænge valgkampen, men også, at alle har følelsen af, at det mere er det praktiske arbejde og ikke så meget principielle diskussioner, det nu drejer sig om.

Kildeskatten har været nævnt som en anstødssten. Ja, et dagblad, endog et af de mere højværdige, har svunget sig op til ligefrem at kalde det en provokation. Nu bør man jo ikke være så overfølsom — er det ikke allergisk, det hedder? — for vi skal på et givet tidspunkt ind i en samlet forhandling om alle vore skatteproblemer, og så må ethvert parti kunne komme med sine synspunkter og forslag som et samlet grundlag for videre forhandling.

Det er dog værd at understrege, at kildeskatten ikke er en løs, teoretisk tanke. Den har stået sin prøve i alle andre lande, og partier, som her i det høje ting har ytret modvilje, er altså de eneste i hele verden, der er modstandere af den skattereform, hvorom der ellers er politisk enighed i alle andre lande.

Flere bemærkninger under debatten bl. a. om, at det kun er en ny opkrævningsform, bestyrker min formodning om, at det er bedst at få et konkret forslag frem, således at pro og kontra kan trækkes mere koncist frem. Derfor foreløbig nok om kildeskatten.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen anstillede i sin tale betragtninger over vort folkestyres form på baggrund af de 11 partier, der havde opstillet ved sidste valg, og som, såfremt de alle var blevet repræsenteret i det høje ting, kunne have lammet folketingets arbejde mere eller mindre. Det er betæneligheder, jeg kan dele. Vi kan nemt nok komme til at bringe folkestyret ud i en parodi og gøre forholdene mere kaotiske, så også jeg vil udtrykke håbet om, at man ved valglovens revision kan få set på hele dette problem.

Må jeg sluttelig sige, at den store forligsgryde næppe er sat over ilden endnu, men åbningsdebattens forløb må vel give det resultat, at vi stadig har et arbejdsdygtigt folketing.

Erik Eriksen: Også jeg kunne såmænd godt — jeg havde nær sagt — have undladt at tage ordet efter den højtærede statsministers tale i går, men når jeg alligevel gør det, er det, fordi jeg ligesom har en følelse af, at statsministeren talte uden om noget af det, der i hvert fald for min gruppe er væsentligt.

Lad mig først nævne, at når både den ærede socialdemokratiske ordfører og den højtærede statsminister understregede, at det havde været en relativt stilfærdig debat, kan jeg kun svare: således var det også tænkt fra anden side at det skulle være. Der er jo ikke nogen sund fornuft i at afvise samarbejde, og det er der heller ingen der har gjort. Jeg har understreget det flere gange.

Det er rigtigt, at hverken den højtærede statsministers eller mit parti nåede deres valgmaal. Det er vel kun i ekstraordinære